

Vijlvis, vriend of vijand?

Door: Ian Kerkhof, voorzitter aquariumvereniging Cerianthus

Tijdens één van onze excursies vroeg één van de leden tijdens een bezoek in een aquariumzaak of een vijlvis, die daar in één van de vele verkoop bakken rondzwom, goed houdbaar is en ook deelneemoontjes oppeuzelt. Glasanemonen (*Aiptasia* sp.) en deelneemoontjes willen we namelijk niet graag in onze aquarium hebben. Het ging hier om de Zeegras vijlvis (*Acreichthys tomentosus*). Ik heb hem in het kort mijn ervaringen verteld.

Ook ik had ooit last van deelneemoontjes en had gehoord dat een vijlvis hier wel korte metten mee kon maken. Dus aangeschaft en ja hoor, binnen de kortste tijd was ik al mijn deelneemoontjes kwijt. Een geweldig resultaat. Eindelijk klopte het eens wat je geadviseerd werd.

Glasanemonen had ik niet, wel staan die ook op zijn menu. Overigens is zo'n aanschaf niet altijd een garantie dat je direct van de kwaal verlost wordt. Maar dan... Wat moet hij eten als de klus geklaard is? Gelukkig at mijn vijltje ook artemia, mysis, krill en droogvoervlokken. Maar waarschijnlijk was dat niet genoeg of zat in het aangeboden voedsel niet datgene wat hij specifiek nodig had.

Op een aantal van mijn lederkorallen (*S. sinularia* en *S. trochelioforum*) zag ik kleine witte vlekjes verschijnen. Niet lang daarna zag ik dezelfde vlekjes ook op de stammen van de lederkorallen. Na observatie hoe dat mogelijk was, zag ik opeens dat mijn vijlvisje aan de zijkanalen aan het knabbelen was. Heel even, maar telkens terugkerend ging hij daarmee verder. Op een gegeven moment zaten er grote gaten in het lederkoraal. Je kon als het ware in het lederkoraal kijken (zie foto).

En niet in één leder maar in meerdere. Af en toe pikte hij ook nog even aan een van mijn steenkorallen (*Pocillopora* sp.). Gelukkig had ik grote leders staan dus het konden wat hebben, maar ik vreesde het ergste.

Ik ben direct meer gaan lezen over de zeegrasvijlvis (beetje laat misschien...). Dus 'kennis vergaren' schreef onlangs iemand terecht in onze beginnersrubriek. Waar komt hij voor, wat zijn de levensomstandigheden en wat eet hij in de natuur?

Vijlvisvraat aan lederkoraal

Ik heb gezocht in diverse boeken. Na het lezen van diverse artikelen en navraag bij aquarianen die ook (ooit) een vijlvisje in hun aquarium hadden rondzwemmen, kreeg ik nu toch een ander beeld van mijn 'vijltje'. Hij heet niet voor niets zeegrasvijlvis en komt voor op zandvlaktes in de wier- en zeegrasvelden en tussen korallen in de buurt van strand en modderzones met bladeren en takken. Dus in die gebieden waar het heerlijk zwemmen is tussen het zeegras en dit ook tot zijn voedsel rekent.

Naar aanleiding hiervan heb ik op een gegeven moment andijvie, sla en broccoli gevoerd om te kijken of hij er van ging eten. Natuurlijk waren mijn twee gele dokters en Picasso er telkens het eerst bij. Door op verschillende plaatsen het groen aan te bieden begon mijn Vijltje er op den duur toch van te eten. Niet aan de randen zoals de andere vissen maar midden op het andijvieblad. Je zag kleine gaatjes verschijnen, net zoals die op mijn lederkorallen waren te zien. Ook van het andere groenvoer begon het te eten. Spirulina was hij overigens ook gek op. De combinatie tussen dierlijk en groenvoer bleek goed uit te pakken. De leders werden wat meer met rust gelaten en na verloop van tijd zag ik deze weer herstellen, de gaten gingen

dicht (wat een regeneratievermogen!) en na een aantal weken was er bijna niets meer van te zien. Af en toe zag ik Vijltje nog wel eens plukken, ook van mijn steenkoraal, maar vergeleken met het begin toch veel minder.

Naast het verorberen van deelneemoontjes en glasnemonen kan hij ook wel eens lastig zijn voor garnalen met soms fatale afloop. Zo heb ik op YouTube een filmpje gezien waar een Zeegrasje een poetsgarnaal van bovenaf aanviel. Niet leuk om te zien, maar wel een waarschuwing voor je zo'n visje aanschaf. Ook *Xenia*, kokerwormen, LPS-korallen, soms buttons en zelfs slakjes kunnen schade ondervinden. In een Engels artikel las ik heel treffend: "nips at soft- and stony corals as well". Ik zet hier nog even bij "met alle gevolgen van dien". Heb je voldoende in je bak staan dan kan de schade meevallen.

Het is op zich geen kleurrijk visje, maar wat zo mooi is, is dat het wel van kleur kan veranderen. Soms een hele lichte tekening die snel kan veranderen in een donkere kleur en andersom. Dus afhankelijk van de situatie vertoont hij verschillende kleurpatronen. Opvallende kleurpatronen heeft hij echter niet. De bruin / beige kleuren overheersen. Waarschijnlijk doordat

Hij knapt van knappigheid deze vijlvis.

het zich in de omgeving bevindt van mijn vele bruine lederkoralen waar hij tussen zwemt. Boven het zand is hij wat lichter van kleur. Ik heb zelfs een foto waar hij groen ziet tussen het zeegras. Hij heeft wat matgrijze ogen, het lijkt wel een soort waas die voor zijn ogen hangt. Maar dat is heel normaal voor dit beestje. Wel heeft hij schuilplaatsen nodig waar hij zich vooral 's nachts verdekt kan opstellen tussen de gorgoontakken en lederkoralen (vooral *Sinularia*- en *Cladiella* soorten). Mijn vijlvisje verschool zich voornamelijk tussen de gorgonen. Hij doet dat overigens niet voor niets. Hoe veilig ben je voor je vijand? Hij zoekt die veiligheid juist door zich tussen de gorgonen te verschuilen en zijn kleur zodanig te veranderen (camouflage) dat de andere vissen, in de natuur dus zijn predators, het onderscheid tussen gorgoontakken en de vijlvis niet kunnen onderscheiden (zie foto boven).

Het is prachtig om te zien dat zijn "masquerade" geheel overeen komt met het kleurpatroon van de gorgoon.

Zijn verdwijntruc werkt als volgt. Hij zet zich met zijn bovenste vinstraat vast aan één van de takken. Onder de vinstraat zit een zogenaamde trekker die de vinstraat verticaal gespannen kan houden (fixatie). We zien dit ook bij de trekkersvissen, een familie waartoe de vijlvissen heel erg lang geleden ook behoorde. Op de foto zie je dat ook de buikvin uitstaat. Het visje beweegt door de waterbeweging met de gorgoon mee en van heel dichtbij heb ik een foto kunnen maken. Ik had

geluk dat hij in de voorste gorgoon zat en mooi in beeld. Hij schrok niet, bleef zitten en voelde zich daar veilig. Dat hij er iets donkerder uitziet dan de gorgoon waar hij tussen zit komt zeer waarschijnlijk door het zijwaartse flitslicht. Als hij om wat voor reden ook weg zou zwemmen komt hij snel weer naar dezelfde plaats terug. Hij is een trage zwemmer, nieuwsgierig en je moet goed opletten dat hij voldoende te eten krijgt. Bij snelle eters zal hij op afstand blijven. Hier is het woord "voedselconcurrentie" op zijn plaats. Mijn 'zeegrasje' zwom rustig door het water waarbij de bovenste rugvin hele snelle golfbeweginkjes maakte. Ik vond hem op zijn mooist als hij zijn bovenste stekel en buikvinstekel uit heeft staan. Dan kon hij zich bedreigd voelen of was hij aan het uitdagen. Zelfs tijdens het zwemmen kon hij zijn

kleurpatroon veranderen ofwel aanpassen aan zijn omgeving.

Veel van het hier bovenstaande geldt zeker ook voor de Oranjevlek vijlvis (*Oxymonacanthus longirostris*). Een groot verschil in kleurpatroon en vorm in vergelijking met de Zeegras vijlvis. We willen zo'n visje nog wel eens aanschaffen vanwege zijn mooie kleuren. Oranje vlekken met een turquoise achtergrond. Prachtig om te zien. De Oranjevlek leeft tussen de Acropora-koralen en leeft van de poliepen. Het is een hoogst gespecialiseerde soort, die exclusief Acropora op zijn menu heeft staan. Dus is niet echt reefsaf te noemen. In een groot aquarium met veel Acropora's en andere steenkoralen zal het wel te doen zijn, door dat we doorgaans toch veel bijvoeren. Maar schrik niet als het alsnog gebeurt. Soms blijven de poliepen zelfs overdag ingetrokken staan. De Oranjevlek gebruikt zijn kleur en vorm om zich tussen de takken van de Acropora's te verschuilen en zo onzichtbaar te zijn voor zijn vijanden. Hij doet dat net als het Zeegrasje op een speciale manier. Vooral in schemerige en nachtelijke periodes zoekt hij zijn plek op. Dan hangt hij met zijn kop naar beneden en richt zijn staart omhoog tussen de takken van de Acropora's. Zijn staart heeft dezelfde vorm als de Acropora. Hij zet zich tussen de takken vast en blijft daar tot de volgende ochtend hangen. Als de vijlvis toch wordt gestoord zal het ook hier zo snel mogelijk zijn oude positie innemen. Deze camouflagetruc zien we bij elke vijlvis terug.

Oranjevlek vijlvis

versierde vijlvis

We zien af en toe ook de Franje vijlvis in de handel. Hij wordt ook wel de Versierde vijlvis genoemd. De Latijnse benaming is gewijzigd, vroeger droeg het de naam *Monocanthus penicilligerus* en tegenwoordig *Cheatochermis p.* (zie foto) Het gebeurt regelmatig dat Latijnse benamingen aangepast worden, omdat ze bijvoorbeeld tot een andere categorie gaan behoren. Soms lastig bij het opzoeken. Mooi zijn de borstelachtige huidaanshangsel of pluïesjes, de horizontale zwarte lengtelijnen en de blauwachtige puntjes. De verlichting in je bak kan soms de kleuren heel mooi laten zien. De jonge vijlvis is veel lichter van kleur dan een volwassen exemplaar. Bekijk ook eens de ogen, een smal ovaal pupilletje met leuke lijntjes die je van boven naar beneden ziet draaien. Zijn uiterlijk ziet er wat pluizig uit en de vraag is wat daarvan de functie is. Waarschijnlijk voor camouflage doeleinden of om verwarring te veroorzaken. Ook hier veel overeenkomsten met de overige vijlvissen. Deze vis met zijn vreedzame karakter vraagt om een rustige omgeving en plukt zo nodig aan koralen. Het is een trage vis en kan soms last hebben van de tentakels van bijvoorbeeld een *Cerianthus*. Zwemt het liefst vlak boven de grond tussen de zeewieren. Als je hem boven in het open gedeelte van het aquarium

ziet zwemmen dan dien je hem goed in de gaten te houden of hij wel voldoende te eten krijgt. Je loopt anders het risico dat we het visje op een dag gewoon als vermist moeten opgeven. En naar de oorzaak is het dan gissen. Herkenbaar? Misschien moet je juist op gezette tijden wat deelanimootjes of glasanemoontjes kweken en in

je aquarium plaatsen. Heerlijk voor het visje maar ik hoor, nu ik dit schrijf, al heel wat aquarianen iets hardop zeggen of denken... Is het een gekke gedachte? Nee hoor ik ken iemand die glasanemoontjes paraat heeft voor zijn pincetvis.

De kleinste vijlvis die ik ken is de dwergvijlvis (*Rudarius excelsus*) die zich tussen de grasvelden verschuilt en ook een groene kleur als schutskleur gebruikt. Je moet wel goed kijken want het visje is maximaal 5 cm groot.

Vijlvissen, de één vindt ze mooi en de ander lelijk. We schaffen ze aan om van bepaalde plagen af te komen en dat is het dan, maar schaf je er één aan bestudeer hem dan eens en kijk niet alleen of je deelanimootjes zijn verdwenen. Ik weet zeker dat je er van gaat genieten.

Het kan zijn dat een aantal aquarianen een andere ervaring heeft dan wat ik hier heb beschreven. Ik hoor bij een bezoek wel eens zeggen en er zwemt een vijlvisje rond: "Hij eet bij mij niet van mijn koralen".

Ik zeg dan meestal:
"Dan heb je mazzel".

